

Spiró György

Padmaly

Regény

Teréz március végén született, amikor az oroszok elfoglalták Párizst, ám ilyen nevű városról ők nem hallottak. Volt három bátyja és egy nővére, akik naphosszat a mezőn csavarogtak. Ették, amit találtak, loptak tojást, almát, krumplit, vadkörtét, eszegettek lapulevelet, szedtek vadszedret, rágcsálták a gyomokat; bodzasípot farigcsáltak, a fiúk fújták, amíg meg nem unták, akkor szétmorzszolták, és csináltak újat. Egy-két krajcárért, pár szem szőlőért, kenyérmorzzáért cipeltek ezt-azt az asszonyoknak a piacról. A napszám negyedéért-ötödéért, öt-hat krajcárért nyáron a nagyobb gyerekek szőlőt kötöztek, szüret idején dűrűcköltek és tapostak.

Bauer Franciska, Teréz anyja korán férjhez ment Seidl csizmadiahoz, aki foltozóvargává itta le magát. Seidl azt jelenti, hogy meszely vagy icce; azok is a németből jönnek, csak más-más nyelvjárásból; ennyi sör fér egy korsóba. Mire a legkisebb gyereket megszülte, Bauer Franciska meghibbant, nem kelt fel többé a szalmazsákjáról, a teje elapadt. Az újszülöttet az egyik nővére, Steinbauer kádár felesége, Teréz keresztanyja vette magához. Volt egy fia, de már nem szoptatta. Jómódú birkás volt a Bauer lányok nagyapja, a bevándorló, de tönkrement, és meghalt. Az apjuk ács volt, leesett a tetőről, és nem tudott lábra állni többé, a lányok apa nélkül nőttek fel.

A nagynéni-keresztanya a csecsemőt vízzel hígított aludttejbe szórt kenyérmorzsalékkal táplálta. A görögök, a rácok meg a tótok váltig állították, hogy a számártej a legjobb, de Pesten

nem tartottak szamarat. Mondták a magyarok, hogy a gyerek így meg fog halni. Ingatták a fejüket a németek, mert valószínű ugyan, de nem egészen biztos: ónáluk Bajorországban meg Pfalzban régóta nem szoptat senki, illetlenség, mégis mindig akad gyerek, százból egy, aki túléli; így lehet a túlságos gyerekáldás ellen védekezni. A gazdag poroszok az óházában szoptatós dajkát fogadnak, vagy kiadják a gyereket falura, de azok közül se sokan élnek túl, mert a falusiaknak jobban megéri, ha elrekkentik őket; amíg ki nem derül, hogy a gyerek már nem él, tovább kapják a pénzt. Tehetős dunai svábok soha nem települtek Magyarországra, csak a szegényebbek, miután hatévi adómentességet ígért nekik a magyar király, meg ingyenfát, hogy házat építsenek, de ettől nem lettek jómódúak. Takarékosan éltek, eszükbe se jutott pénzért tápláltatni a csecsemőket.

Teréz lett az egy a százból. Később már azt ette, amit Steinbauerék, ami éppen volt. Szőkének született, mondták, hogy majd barna lesz, de szőke maradt. Kék volt a szeme, mondták, hogy majd besötétül, de kék maradt.

Steinbauer kádár a fészerben dolgozott, a konyha külső falához ragasztotta, így csak három falat kellett hozzáéskábálnia. Ősei kőépítők voltak, ő maga fával dolgozott, az ablakkeret és az ajtókeret mégis pocsékul sikerült. Vett egy kicsi jancsikályhát a fészerbe, hogy télen is tudjon dolgozni. Egyetlen helyiséget laktak, a füstös konyhát, a szobát iparoslegényeknek és napszámósoknak adták bérbe, Steinbauerné rájuk is főzött.

A városszájelen nem volt utca, merő futóhomok, sár és por, elszórtan a viskók. A kerítést nem ismerték. Amint járni tudott, Teréz is ott kószált, ahol a bátyók és a nővére csavarogtak a többi mezítlábassal. Tudták, hogy Teréz a húguk, Steinbauerné megmondta nekik. Néha megverték, érezze magát a testvérüknek. Kimentek reggel a többi gyerekekkel, este a marhákkal tértek haza. Markot szedtek, kapáltak, gyomláltak. Lehetett Teréz vagy öt éves, amikor eljutott a tudatáig, amit Steinbauer kádár addig sem győzött hangoztatni, hogy a háznál idegennek tekintik. Teréz hazakéredzkedett. Egy darabig otthon aludt a zsákján heverő bolond nőnél és a részeges vargánál, de nem vették

jó néven, hogy ingyen pusztítja a kenyeret, és visszapaterolták a kádárhoz. Végül Bauer József hentesmesterhez került, az egyik anyai ági nagybácsihoz. Sok volt a gyerek, addig egymással komiszkodtak, azontúl összefogtak Teréz ellen. Megint a szüleihez szökött vissza, akkor napszámba adták.

Télen, amikor nem volt napszám, Richter Ferenc lakatos fogadta be, akinek a harmadik Bauer lány volt a felesége. Sok fia volt és egy lánya, a műhelyben egy tucat segéd dolgozott. Teréz minden házimunkát elvégzett, takarított a műhelyben, sorjázott és lemezeket cipelt. A lakatosné folyton betegeskedett, a kényeskedést megengedhette magának, de nem volt bolond.

Teréze előbb-utóbb rábízták a cselédek dirigálását, akik húsz főre mostak, főztek, sütöttek, takarítottak. Azzal biztatták, hogy kihazasítják, de eszük ágában sem volt, hogy a jó és ingyen munkaerőt elengedjék. Írni-olvasni nem tudott, de számolni megtanult, mert a nagyobb bevásárlásokat ő intézte. Tolta haza a piacról a talicskát a cselédekkel együtt, mégis volt tekintélye, mert a családhoz tartozott. Komoly vállalkozás volt minden egyes bevásárlás, háromnegyed órányira esett a piac, a közelben nem lehetett kapni semmit.

Richterék az egy szem lányukat Bécsbe adták férjhez, ettől Teréz kényeskedő nagynénje elbúsult, a fiai elkanászodtak, Teréz a falhoz szorították, alig tudott kimenekülni. Verekedett, harapott, csípett, karmolt, addigra magas lett és erős, meg tudta védeni magát. Amikor Richter lakatos is zaklatni kezdte, hazamenekült, de megint nem tűrték meg, napszámba küldték, a következő téltre pedig Lehner Ignác városi hivatalnokhoz került, ő nem volt rokon. Teréz a háztartást vezette; cseléd, szakácsnő, szárazdajka, szobalány volt egy személyben. Bírta, amíg bírta, aztán keservében megint Steinbauerékhoz költözött. Télen-nyáron a fészerben aludt, a vaskályhát takarékosan használta, a tüzelőjét maga állta. Steinbauer akkor már nem dolgozott, a fejébe vette, hogy beteg. Kifundálta, hogy eladja a házat, de ők benne maradnak bérlőként, szép is lenne. A piacon talált egy eszementet, az a házat meg se nézte, letette a foglalót azzal, hogy külföldön van dolga, és amikor visszajön, kifizeti a maradék 2 ezer forintot.

Micsoda egy bolondos alak! Sose kerül elő, de a 100 forint foglalo mindenképpen az övék marad, jó sokáig ellesznek belőle.

Teréz krumplin és kenyéren élt, szalonnához ritkán jutott. Az út mentén szedett útilaput, füveket, egyebeket, mint gyerekkorában. Fogalma sem volt róla, hogy családtagként jár neki napi húsz krajcár, a minimális napszám fele. Nem voltak tisztességesek a szomszédok, akiknek erről fel kellett volna világosítaniuk, pedig semmi kifogásuk sem lehetett ellene, mindenkinek előre köszönt, nekik is segített vizet húzni a kútból és fát aprítani. A hetibérért Steinbauerné a hűgának adta oda, és Seidl varga itta el, amíg ő meg a felesége pár nappal egymás után meg nem haltak. Teréz és két bátyja volt jelen a temetésen, az egyik báty és a nővér már messze élt. A fiúk eladták az apjuk szerszámaikat, más eladnivaló nem volt, Teréz nem kapott semmit. A házat lebontották, nem volt vele sok vesződés. A telket a megözvegyült Richter lakatos nevére írták.

Terézt nem akarták feleségül venni, szeretőnek kellett fuvarosoknak, legényeknek, igyekezett vigyázni. Jöttek a stricik, hogy vinnék a belvárosba, Bécsbe vagy még tovább, de elkergette őket. A kerítők hírért vitték, hogy kemény az ökle. Talán apácának állt volna, ha a kolostorok nincsenek betiltva. Templomba Steinbauerék ritkán jártak, Teréz még ritkábban.

1838-ban sokan veszték oda az árvízben; a víz az Orczy-kert mögé nem ért el. Előző évben remek volt a krumplitermés, elvermelték, nem esett baja, erről a tulajnak a kádárék levelet írtak Bécsbe. Az levélben úgy rendelkezett, hogy az egészet osszák szét az árvízkárosultak között. A kádárék egy kevés krumplit szétoosztottak, a maguk adagját lecsípték, a nagyját pedig eladták; jól jártak a bolond vevőjükkel.

A kádár köhögött, a felesége szidta, a kádár a kötelezettségekkel együtt mindenét a fiára íratta, és meghalt. Az özvegy megtámadta a végrendeletet, és megnyerte a pert. Az ifjú Steinbauer nem látták többé, hírllett, hogy a németekhez ment. Teréz sajnálta is, nem is, a testvére is volt, meg nem is.

Ott maradtak ketten a rozoga házban, a fészkerben Teréz, a konyhában Steinbauerné, a szobában a cserélődő bérlők.

Éhesen, rongyosan, sántikálva állított be hozzájuk egy szép napon egy csavargó, azt állította, hogy ő a tulajdonos. Írást is mutatott, Steinbauerné belátta, hogy tényleg. Egy éve a piacon még jobban festett uraságod! Hát ez igaz, mondta a tulajdonos. Áztatta a lábát a konyhában, és elmesélte, hogy a bécsi időzése után Erdélybe gyalogolt, onnét jön most. Magyarul karattyolt, Teréz nem értette. Steinbauerné foglalta össze a lényegét: ezentúl ő is ott fog lakni a házban. Az alacsony, sovány, nagy szakállú ember azontúl a konyhában hált Steinbauernével, Teréz pedig továbbra is kint lakott a fészkerben. A jövevény vagy az ügyeit intézte a városban, vagy otthon ült, és írkált. Teréz rájuk is, a cserélődő kosztosokra is főzött. A tulaj fél év múlva még mindig tartozott a 2 ezer forinttal, és az özvegynek gyanús lett, hátha mégsem pesti lakos, noha az adásvételkor így nyilatkozott. Volt egy ismerőse, akinek volt valami ismerőse, aki utánanézett a hivatalban, és kiderült, hogy a vevő nem pesti illetőségű, így nem volt joga házat venni. Steinbauerné megörült, az adásvétel semmis, és ha akarja, újra eladhatja a házat, a foglaló pedig az övé marad. Mondta rögtön a hálótársának, hogy ki van dobva. A nyüzüge ember rémülten szaladt a hivatalba, kérvényezte a pesti polgárjogot, ám Bürgermeister Karl Seeber úgy döntött, hogy miután a magisztrátus előtt a kérvényező ismeretlen, „keine hinreichenden Beweggründe darbringt um das Bürgerrecht allhier zu erlangen kann für dermalen nicht willfahret werden”. Herr J. Neszozusik nótárius írta alá a határozatot, amit a kérelmező csalódottan, ám becsületesen felolvasott a két nőnek. Özvegy Steinbauerné kijelentette, hogy a határozvány ellenére mégis van módja a házszerezésnek, amennyiben a férfi elveszi őt feleségül.

Steinbauerné mindig szívesen hetyegett a bérlőkkel, de feleségül nem kívánczolt hozzájuk. A férjelölt képe ellilult. Teréz elnevette magát. Ugyan mit rémüldözik annyira, mintha nem hálna fél éve a keresztanyjával! A férfi dühöngve elrohant, Steinbauerné kacagott. Magyarázta Teréznek, hogy az öregúr nem rossz parti, mert tanító is, író is, van perspektívája.

Gebe maradt a férjelölt e fél év alatt, holott Teréz főztjétől meghízhatott volna. A mellét verdeső szakálla még hosszabbra

nőtt, és ugyanabban a darócban járt, amelyikben megérkezett, a Védegylet híveinek atillájában. A házban is, az utcán is mezít-láb közlekedett, hogy a csizmáját kímélje. Mindenkihez magyarul szólt, pedig tudott németül. Kinevették a hazafias igyekeze-tét, a környéken németül beszéltek, legföljebb ha tótul.

Este bugyorral a vállán megjelent a fészter előtt, és kihívta Te-rézt a holdvilágra. Teréz egy szál ingben kijött, nekitámasz-kodott a lötyögő ajtófélfának, és nézett lefelé a férfiú szemébe. A nyüzüge németül szólalt meg, elmondta, hogy az írásai miatt pikkelnek rá, mert ő Pichersetzer, ahogy errefelé mondják, vagy még szörnyűbb kiejtéssel, hogy Teréz is értse, Ta Pihzeccaa, az-az könyvszedő, és nem igaz, hogy a magisztrátus számára ismeretlen, éppen ellenkezőleg. Nagyon is jól ismerik, mert támadja az urakat és a papokat, minthogy a jobbágyok felszabadításáért és az általános egyenlőségért küzd, és minden tekintély az ellen-sége. Ő maga jobbágyivadék; volt szabó és volt takács, és jó ideje diplomás tanító. Házitanítóskodott itt-ott, de úgy döntött, hogy írásból fog megélni, mert ő az egész népet akarja tanítani, nem pedig egyesével a nemesivadékokat. Már is híres író, írt egy cso-mó tankönyvet, jól kelnek. A cenzorok rettegnek a furfangjaitól. Pesten, Budán, Bécsben, Erdélyben persze egyaránt meg-meg-húzzák és be-betiltják a műveit. Van neki egy magyar–német nyelvtana, a 34. oldalán van egy példamondat, mely a szabadsá-got élteti; a lusta pesti cenzor, Schmied György professzor addig az oldalig már nem jutott el, és ráütötte a pecsétet!

A könyvszedő hosszan kacagott. Teréz az ajtófélfának tá-maszkodva várt.

Egy év múlva, folytatta a könyvszedő, följelentették a példa-mondat miatt, és a bécsi Polizei Zensur Hofstelle a nyelvtanát betiltotta. Van egy *Buda-Pesti levelek* című, a cenzúrát bíráló könyve, négy éve írta, arról a budai cenzor, Nagy Antal tizen-négy oldalas jelentést nyújtott be a Helytartótanácsnak. Ilyen hosszú jelentést nem szoktak írni, de az ő könyvéről írtak! Des-sewffy Antal fogalmazó erről őt, a szerzőt értesítette, és jóin-dulatúan azt tanácsolta, hogy a kéziratát vonja vissza. Vissza is vont, de addigra a jelentés elment Bécsbe, ahol megtárgyalták,

és úgy találták, hogy romboló elveknek és gonosz szándékoknak a szüleménye. A király személyesen ütötte rá a betiltás pecsétjét! Maga a király! Ekkor a Helytartótanács elcsapta Schmied György professzort, a cenzort, ám később megenyhültek iránta, és visszavették; ennek mindenki örült, mert Schmied rendes ember, és amit lehet, átenged. Ő is örült, nem akarta ő Schmied professzort bántani, nem tehet róla, hogy az igazat kénytelen megírni. Őrá, a könyvszedőre azóta árgus szemmel figyelnek, és felforgató értelmet tulajdonítanak még az olyan mondatainak is, melyek a mezei virágok színét vagy a pacsirták dallását dicsérik.

– Ismernek engem a magisztrátuson, mint a rossz pénzt! – jelentette ki büszkén.

Tervezi, hogy további tankönyveket ír majd, geográfiát, világtörténetet, magyar történetet, nagy rájuk a kereslet, némelyiket legalább négyszer-ötször is ki fogják adni.

Teréz bólogatott, egyik lábáról a másikra állt. A néptanító arra kérte, hogy engedje be magához. Teréz felnevetett:

– Pite seen.

A nyüzüge megjegyezte, hogy ilyen könnyű dolga még leánynyal nem volt. Erre Teréz még jobban nevetett. A nyüzüge ember bement a fészerbe, letette a bugyrát, kivette belőle, amije volt, köztük papírokat, pennát és tintatartót.

– Legyen a tiéd is! – mondta nagylelkűen.

– Nem tudok írni-olvasni – felelte Teréz.

– Majd megtanulsz. És magyarul is megtanulsz, mert ezentúl csak magyarul beszélünk.

Ez volt az utolsó hozzá intézett német mondata. Hancúr közben más nyelvet használ az ember.

Teréz szimatolt, de nem volt alkoholszaga.

Holnapra elfelejti, mi történt az éjszaka, és ijedtében elmegy.

Nem ment el.

Két fejjel volt Teréz magasabb a könyvszedőnél. Nemigen akadt nála nincstelenebb vénlány a százezres városban. Elmúlt huszonnégy éves, de a nyüzüge sem volt fiatal, a harminckilencedik évét taposta.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Szekszárdi Nyomda Kft.-ben, 2025-ben
Felelős vezető Vadász Katalin igazgató

Szerkesztette Gspann Veronika
Felelős szerkesztő Szegő János
Kézirat-előkészítő Schmal Alexandra
Korrektor Hradeczky Moni
A kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9214
Warnock betűtípusból szedve
ISBN 978-963-14-4552-7